

nos atreveríamos a calificar de delicada ironía meridional; tal juzgamos su descripción de las invasiones de la zona de presente de imperativo por parte de su colega de futuro. De nulo califica el rendimiento de la categoría tiempo en imperativo, la forma modalmente más caracterizada, que no va a soportar la convivencia sintagmática con la categoría tiempo. Describe el pensamiento en torno al tema de Hernández Vista y Vairel-Carrón, asegura que el de presente dirige su mensaje actuativo a un interlocutor determinado, siendo dudoso el carácter indeterminado del destinatario de las órdenes con sufijo *-to* —como Hernández Vista quería—, pero acepta al menos entre *ama* y *amato* una oposición «orden de ejecución inmediata/orden de ejecución no inmediata», ésta última en lenguaje jurídico, implicando un cierto aplazamiento.

En los ejemplos de infinitivos independientes revisa las formas de los denominados históricos o narrativos (equivalentes a imperfectos de indicativo) y el exclamativo-interrogativo (de valor asimilable al subjuntivo «de liberativo», aquél que ha bifurcado en potencial y yusivo).

Un decálogo con las conclusiones y un cuadro en la mencionada línea de la TGS hacen suponer a la autora, y con ella concordamos, que ha logrado un enfoque pancrónico del problema.

Obra, en suma, valerosa y comprometida, que prestigia la colección Alfa Universidad en que se inserta, del rigor científico a que nos tiene acostumbrados la «escuela» clásica andaluza y, en particular, la hispalense, al tiempo que significa la confirmación de una novel investigadora de

la que cabe legítimamente esperar maduros frutos.

Jaime Velázquez Arenas

El teatre grec i romà

VIII Simposi de la Societat Espanyola d'Estudis Clàssics (Secció Catalana). Barcelona, octubre 1986, 212 pp.

El volum del VIII Simposi de la Societat Espanyola d'Estudis Clàssics fou realitzat a Reus durant els dies 23, 24 i 25 d'abril de 1985. Recull una totalitat de dinou articles entre ponències i comunicacions.

La documentació reunida s'ha ordenat en tres blocs: I. Secció Romana; II. Secció Grega; III. Miscel·lània.

La ponència, discurs d'obertura del simposi, oferta per M. Dolç («Aspectes tècnics del teatre clàssic») emmarca i engloba l'àmbit temàtic en què es desenvolupa tot el material aportat en aquest volum. Ens introdueix dins el món del teatre clàssic, des dels seus orígens culturals, (analitzant-lo i comparant-lo dins del món grec i romà), fins a «la decadència i desnaturalització» després de la República Romana.

Internant-nos en el bloc estrictament de la Secció Romana, A. Pociña («Aspectos fundamentales de la tragedia latina») analitza, exhaustivament i sintètica, els trets fonamentals que caracteritzen la tragèdia llatina. Es fixa principalment en els models, la temàtica, la forma i la consideració social d'aquest gènere.

Dins de l'ampli camp que representa parlar de nivells de llenguatge en el teatre, S. Mariner («Llatí clàssic com a llengua d'un espectacle de masses»), aborda l'estudi del llenguatge clàssic dins del teatre romà. Reduint el tema al màxim possible, s'endinsa en una anàlisi de la utilització que en fa Plaute en les seves obres: posa sovint en boca dels actors una llengua educada i trames hel·lenístiques. Això, segons S. Mariner, provoca que la cultura faci un pas endavant.

Les comunicacions aportades en aquesta secció tracten temes més puntuals i específics.

Dos treballs dedicats essencialment a estudiar matisos semàntics molt concrets i minuciosos, són els presentats per: M. López López («En torno al título de Casina») i el de J. L. Ciruelo («*Medea Superest*, Sen. *Med.*, 166»).

Se centra en aspectes mitogràfics i mitològics la comunicació aportada per J. Martínez Gázquez («La descripción de los signos del zodiaco en Séneca *Thyestes*, 842-868»). Estudia el tractament distint que fa Séneca dels signes del zodíac. Per una banda, científic en les *Naturales Quaestiones*, per l'altre, mitogràfic en la seva obra dramàtica.

Les comunicacions restants d'aquesta secció són dedicades a l'estudi

de manuscrits. Cada una tracta aspectes diversos de la crítica textual, i també de l'edició de textos.

J. Closa Farrés («*Supplementum Plautinum* de Codro Urcedo (1446-1500)») fixa el seu estudi en la tradició manuscrita de Plaute, aprofundint en diverses edicions anteriors i especialment en la de Codro Urcedo, un dels representants majors de la tendència a la recuperació dels clàssics dins dels humanistes del segle XV.

J. Juan Castelló («Apunts sobre l'origen del *Bembinus* de Terenci») advoca per revisar la possible catalanitat dels manuscrits *Bembinus* i «Virgili Vaticà», conservats actualment a la Biblioteca Apostòlica Vaticana.

A. López López («Aspectos de la edición de la comedia fragmentaria latina»), tot parlant del mètode seguit per ella per publicar l'edició dels *Fabularum togatarum fragmenta*, convida els oients a endinsar-se en la tasca d'editar textos. Reclama alhora que es comencin a fer noves edicions dels clàssics per tal que, tenint una bona base del continent, es pugui aprofundir i fer un millor estudi del contingut.

Les dues ponències que es presentaren en la Secció Grega dediquen el seu estudi a diversos aspectes de la comèdia.

En primer lloc, la ponència que fou cloenda del simposi, realitzada per J. Alsina («La comèdia antiga: broma o dard enverinat?»), analitza l'ambient sòcio-cultural que envoltava la comèdia a l'Atenes democràtica. Discuteix la visió tradicional dels anglesos, en tant que valoraven aquest gènere exclusivament com a instrument de «fer riure.» En contrapartida, J. Alsina concep la comèdia

com a «instrument d'atac per part de l'oposició aristocràtica contra la democràcia».

També parlant de la comèdia, però centrant-se en el problema dels diferents dialectes utilitzats en una mateixa obra, A. López Eire («El ático de Aristófanes») analitza el dialecte àtic usat per Aristòfanes. Remarca la relativitat dels mots «pur/no pur» sempre que es parli de llengua. Per a ell, una llengua no es pot dir si és pura o no, donat que és un instrument de comunicació sempre en evolució i en canvi constant. Partint d'aquesta premissa, conclou que l'àtic emprat per Aristòfanes com a llengua base de les seves comèdies és «l'àtic col·loquial de la darrera del segle V i començament del IV aC... sotmès a un procés d'evolució».

Quasi totes les comunicacions d'aquesta secció dediquen el seu estudi a algun aspecte concret de la Tragèdia.

R. A. Santiago Álvarez («Algunos ejemplos del tratamiento del mito por los trágicos») fa una anàlisi de diferents mites tractats diversament dins de la tragèdia. Remarca la importància de trobar una àmplia gamma de matisos en tractar un mateix mite. Aquest fet, com diu R. A. Santiago, destaca una vegada més l'afirmació de la gran creativitat de la cultura grega.

C. Piedrafita («Textos d'Eurípides al Cours d'Orientació Universitària: anàlisi d'una experiència») fa una exposició de la seva experiència per tal de mostrar els nous avenços dins del camp de la didàctica del grec. Reclama la utilitat d'endinsar-nos en la recerca de nous mètodes més propers a les necessitats del moment per expli-

car millor la llengua grega als primers cursos d'aprenentatge d'aquesta.

M. Quijada («Reflexiones generales y cambios de escena en la tragedia griega») resalta certs aspectes formals i composicionals de la tragèdia grega. Estudia especialment els elements de reflexió general usats amb freqüència en aquest gènere.

Basant-se en les antigues estructures de la llegenda, la comunicació de F. Parreu i Alasà («L'esquema mític de la *Ifigènia entre els Taures* a l'èpica i al cinema») obre nous horitzons i apropa l'estudi de la temàtica clàssica a la «cinematòfila» dels nostres dies. Compara la *Ifigènia entre els Taures* amb les *Argonàutiques* d'Apol·lini i amb *Indiana Jones and the temple of the doom*. Dóna una visió d'universalitat, immortalitat i permanència perenne a totes les estructures de possible imaginació humana. L'estructura, l'esquema del tema és el mateix: un conte popular inicial que va canviant de superfície, però el fons, l'estructura profunda, es manté al llarg dels temps.

Moschos Morfakidis («Noticias de Eustacio de Salónica acerca del teatro») amplia informació sobre l'art escènic en general estudiant el «Tractat d'Hiponèsia» d'Eustació, arquebisbe de Salónica el segle XII.

J. A. Clua i Serena («Entorn del Prometeu i el Palamedes d'Èsquil») en dues parts diferents, i esquemàticament, analitza els trets distintius i similars de Prometeu i de Palamedes. Inclou al final un recull de fragments conservats del Palamedes d'Èsquil, de Sòfocles i d'Eurípides, amb les traduccions corresponents.

Finalment, al darrer apartat, III

Miscel·lània, les comunicacions presentades donen documentació bibliogràfica sobre temes puntuals i diferents.

J. I. García Armendáriz («Bibliografía sobre Columela (1973-1982)») amplia la bibliografia resumida en el simposi afegint-hi al final una enumeració més extensa dels llibres recomanats.

M. J. Aguilar Amat («Edward Gibbon y su conocimiento del texto amieno») fa una anàlisi de les fonts i de les diferents edicions utilitzades per Gibbon especialment en el seu llibre *The history of the declin and fall of Roman Empire*.

Amb aquest volum tenim suficient informació per saber com es troba l'estat de la qüestió en l'estudi del teatre clàssic a casa nostra. Les noves aportacions de caire puntual i concret ens ajuden a observar un avenç important en l'estudi d'aquest tema tant rellevant en el marc de la cultura clàssica.

Desitgem que aquesta publicació doni nova empena per organitzar el proper simposi de la Secció Catalana de la Societat Espanyola d'Estudis Clàssics.

Marta Darder

CLAUDIUS CLAUDIANUS

Carmina

editat John Barrie Hall.

Leipzig, Teubner 1985,

XXVII-454 pp.

Tal i com també va fer a la darrera del segle passat L. Jeep, el professor Hall ha completat la seva acuradíssima edició del *De Raptu Proserpinae* (Cambridge 1969), en una edició de l'obra sencera de Claudià a la *Bibliotheca Teubneriana*. És la segona vegada que aquesta editorial publica l'obra claudiana: l'any 1893 va sortir, a càrrec de L. Koch, la primera edició, que no era gaire diferent de la que el seu mestre, Th. Birt, portà a terme l'any 1892 dins la col·lecció MGH (AA-X).

L'edició de Hall és molt diferent de les de Birt i Koch, i això es deu al criteri eclèctic (p. xi) que el porta a prescindir de *stemma* en la classificació de manuscrits i a senyalar amb un asterisc dins l'aparat crític lectures que, segons el seu parer, són tan acceptables com la impresa en el text. Aquests canvis d'enfocament, els justifica Hall en una introducció ben concisa, en què remet (p. ix) per a més informació a la seva publicació «Prolegomena to Claudian», Suppl. 45 del *Bull. Inst. Class. Stud.* i que, dissortadament, no coneixem encara.

Els manuscrits queden seleccionats segons l'ordre de les composicions (hi ha sis ordres diferents en els *carmina maiora* i cinc en els *carmina minora*), però això no exclou la menció de qualsevol altre còdex quan l'editor pensa que conté quelcom d'interessant (p. xi). L'aparat crític és de caràcter positiu (en cada composició